

น้ำผึ้ง: การศึกษาเปรียบเทียบในวัฒนธรรมไทย – จีน*

Honey: the comparative study in Thai and Chinese Culture

พลอยปภัส อุปพรพงศ์¹ / ผกาศรี เย็นบุตร²

Ployprapust Upapohnpong¹ / Pakasri Yenbutra²

¹Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University. Bangkok 10117, Thailand

²Department of Thai, Faculty of Humanities,
Srinakharinwirot University. Bangkok 10117, Thailand

Corresponding author. Email: Ployupa23@gmail.com:

Received: December 27, 2020

Revised: March 24, 2021

Accepted: April 8, 2021

Abstract

The propose of this article was to study of the culture of honey used in Thai and Chinese society, by synthesis and analysis of data from the documents and research about honey used in Thai and Chinese Culture. According to the research finding, honey appeared in Thai and Chinese culture in several ways, such as language, agriculture, medical treatment, tradition, and history. Since Thai and China shared common geographical, religion, language, and cultural background, there was similar culture of using honey of Thai and China, for example; honey used as a part of idioms (language), lifeway of collecting honey in a forest (agriculture), honey used as

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญาานิพนธ์เรื่อง “การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาและวัฒนธรรมไทยเรื่องน้ำผึ้ง สำหรับผู้เรียนชาวจีน” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ของ นางสาวพลอยปภัส อุปพรพงศ์

an ingredient of medicine (medical), honey used as a part of traditions (tradition) and existence of several stories of honey (history).

Keywords : Honey, Thai culture, Chinese Culture

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเรื่องวัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้น้ำผึ้งในบริบทสังคมไทยและสังคมจีน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำผึ้งในวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีน ผลการวิจัยพบว่า น้ำผึ้งปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีนหลายด้าน ได้แก่ ด้านภาษา ด้านการเกษตร ด้านการแพทย์ ด้านประเพณี และด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากประเทศไทยและประเทศจีนมีปัจจัยทางภูมิศาสตร์ การนับถือศาสนา การใช้ภาษา และรากฐานทางวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก จึงทำให้วัฒนธรรมการใช้น้ำผึ้งของไทยและของจีนมีความคล้ายคลึงกัน ยกตัวอย่างเช่น การใช้คำว่าน้ำผึ้งในสำนวนต่าง ๆ (ด้านภาษา) วิธีชีวิตการเก็บน้ำผึ้งตามป่า (ด้านการเกษตร) การนำน้ำผึ้งมาเป็นส่วนผสมของยา (ด้านการแพทย์) การใช้น้ำผึ้งเป็นส่วนหนึ่งในประเพณี (ด้านประเพณี) การมีเรื่องเล่าหรือตำนานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับน้ำผึ้ง (ด้านประวัติศาสตร์) เป็นต้น

คำสำคัญ : วัฒนธรรมไทย, วัฒนธรรมจีน, น้ำผึ้ง

บทนำ

ประเทศไทยมีการใช้น้ำผึ้งเป็นวัฒนธรรมมาตั้งแต่สมัยโบราณ ข้อมูลเรื่องการใช้ น้ำผึ้งของคนไทยเริ่มปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช โดยในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมีตัว “ผ” ซึ่งคนไทยอ่านว่า ผ ผึ้ง (Dhanvarjor, 1998, p.6) อีกทั้งยังมีจารึกเรื่องผึ้งบนศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 2 (จารึกวัดศรีชุม) ว่า “ผึ้งพระธาตุจึงเข้ามาสู่พระเจดีย์ พอดังผึ้งฟ่านเข้ามาสู่รังนั้นแล กูจึงลุกขึ้นอัญชลี” ซึ่งคำว่า “ผึ้งฟ่าน” ที่ปรากฏในข้อความบนศิลาจารึกนั้นหมายถึง ผึ้งบินฟ่าน (society historical, 1978, p.20) และในวรรณคดีไทยก็ได้มีการกล่าวถึงน้ำผึ้งไว้ในเรื่องรามเกียรติ์ตอนพระรามเดินดง ในเนื้อเรื่องกล่าวถึงพรานขุขันธ์ได้ถวายเนื้อทราย ปลาทราย และน้ำผึ้งให้แก่กษัตริย์ ทั้งสามคือ พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดา อีกทั้งในวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดก

กัณฑ์จุลพนตอนพรานป่าเจตบุตรจัดเสบียงให้ชูชกเดินทางไปหาวงศ ซึ่งเสบียงนั้นมี น้ำผึ้งและเนื้อย่าง (Paramanuchitchinorot, 1990, p.106) จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า คนไทยมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับน้ำผึ้งกันมาอย่างช้านาน

น้ำผึ้งนั้นมีหลายประเภทและคุณภาพของน้ำผึ้งนั้นจะขึ้นอยู่กับเกสรดอกไม้ ที่ผึ้งไปเก็บมาและขึ้นอยู่กับชนิดของผึ้ง ซึ่งในประเทศไทยได้แบ่งผึ้งออกเป็น 4 ชนิดคือ ผึ้งหลวง ผึ้งโพรง ผึ้งมิม และผึ้งพันธุ์ โดยผึ้งชนิดแรกคือผึ้งหลวง ผึ้งหลวงนั้นจะเป็นผึ้ง ตัวใหญ่และรังใหญ่ที่สุดในบรรดาผึ้งทั้งหมด มักพบรังอยู่ตามป่าหรือต้นไม้สูงใหญ่ น้ำผึ้ง ของผึ้งหลวงจะมีรสหวานหอมและมีคุณภาพดีกว่าผึ้งชนิดอื่น ผึ้งหลวงจะให้น้ำผึ้งในเดือน กุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน แต่เดือนที่ดีที่สุดในเดือนเมษายน (น้ำผึ้งเดือนห้า) ผึ้งชนิดที่สองคือผึ้งโพรง ผึ้งชนิดนี้จะตัวเล็กกว่าผึ้งหลวงและนิยมทำรังตามโพรงไม้ ตามอาคารบ้านเรือนที่มีคิติด ผึ้งโพรงจะให้น้ำผึ้งในฤดูกาลที่ดอกเงาะ ดอกทุเรียน และดอกมะพร้าวบาน (เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน) รสชาติของน้ำผึ้งที่ได้จากผึ้งโพรงจะมีรสหวานชวนบริโภค ผึ้งชนิดที่สามคือผึ้งมิม (บางคนเรียกว่า ผึ้งแมลงวัน) ผึ้งมิมจะตัวเล็กที่สุดในบรรดาผึ้งทั้งหมด พบได้ทั่วไปตามชนบท หวาน น้ำหวาน ผึ้งมิมจะทำรังตามพุ่มไม้เตี้ย ๆ น้ำผึ้งที่ได้จากผึ้งมิม จะใสและมีรสหวานสามารถเก็บน้ำผึ้งได้ตลอดปี และผึ้งชนิดที่สี่คือผึ้งพันธุ์ ผึ้งชนิดนี้จะมี ความแตกต่างจากผึ้งสามชนิดข้างต้น เนื่องจากผึ้งหลวง ผึ้งโพรง ผึ้งมิมเป็นผึ้งที่พบได้ ตามแหล่งธรรมชาติทั่วไป แต่ผึ้งพันธุ์จะเป็นผึ้งเลี้ยงคนไทยนำมาเลี้ยงจากต่างประเทศเพื่อการอุตสาหกรรม โดยวิธีการเลี้ยงในหีบ ผึ้งพันธุ์นั้นมีขนาดตัวเล็กกว่าผึ้งหลวงแต่ใหญ่กว่า ผึ้งมิม รสชาติของน้ำผึ้งและช่วงเวลาการเก็บน้ำผึ้ง จะขึ้นอยู่กับดอกไม้ของคอนเลี้ยงผึ้งว่าจะ ปลูกดอกไม้ชนิดใด (Wongsiri, 1987, pp.8-12)

นอกจากคนไทยจะบริโภคน้ำผึ้งเป็นอาหารแล้ว คนไทยยังใช้น้ำผึ้งเพื่อเป็น ยารักษาโรคอีกด้วย ประวัติการใช้น้ำผึ้งในการรักษาโรคนั้นมีมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าเลิกบำเพ็ญทุกขกิริยาแล้วแต่พระวรกายของพระองค์ยังไม่ฟื้นสมบูรณ์อย่าง เต็มที่ นางสุชาดาจึงได้ทำข้าวต้มสุกปายาสที่มีส่วนผสมของน้ำผึ้งมาถวาย และเมื่อพระพุทธเจ้า ได้เสวยข้าวต้มสุกปายาสไปเพียงไม่นาน พระวรกายก็กลับมาสมบูรณ์แข็งแรงขึ้น (Panyanantaphikkhu, 1993, pp.48-49) อีกทั้งในคัมภีร์ยาสมุนไพรรของกรมหลวงชุมพรเขตอุดม ศักดิ์ที่กล่าวถึงคุณสมบัติของน้ำผึ้งที่ใช้รักษาโรคได้อย่างมากมาย เช่น โรคไอ โรคลม โรค ทางเดินอาหาร โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคกรดสีดวงทวาร ลดอาการไข้ใน ใช้สมานแผลสด

และแผลเรื้อรัง บำรุงร่างกายและใช้เป็นยาอายุวัฒนะ (Chamnan, 2009, pp.67-303) ซึ่งสอดคล้องกับตำราเภสัชกรรมไทยแผนโบราณของสมาคมแพทย์แผนโบราณของวัดมหาธาตุ ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของน้ำผึ้งไว้ว่า “น้ำผึ้งมีรสหวานติดฝาดน้อย มีสรรพคุณช่วยบำรุงกำลัง บำรุงร่างกาย แก่สะอึก แก่ไอ แก่หอบ แก่อกแห้ง เป็นยาอายุวัฒนะ” วิธีการใช้น้ำผึ้งในการรักษาโรคนี้ อาจใช้วิธีคั้นน้ำผึ้งสด ๆ หรือนำน้ำผึ้งมาผสมกับสมุนไพรตัวอื่น ๆ เช่น หัวผักกาดขาวสด ตีงูเห่าลือม เกือบแกง พริกไทย ฯลฯ หรืออาจจะนำน้ำผึ้งมาใช้เป็นส่วนผสมของยาลูกกลอนก็ได้ (Hongwiwat, 2542, p.63)

ประเทศจีนมีการใช้น้ำผึ้งมาตั้งแต่ในอดีต มีหลักฐานปรากฏว่าชาวจีนใช้น้ำผึ้งเพื่อปรุงรสหวานมาตั้งแต่ในสมัยราชวงศ์ฮั่น (พ.ศ. 335 - พ.ศ. 763) ต่อมาในสมัยราชวงศ์ถัง (พ.ศ. 1161 - พ.ศ. 1450) ก็มีการนำน้ำผึ้งมากินกับนมเปรี้ยว ผลไม้ ชิงดอง หน่อไม้ และขนมเปียกอีกด้วย ชาวจีนมีความเชื่อว่าน้ำผึ้งเป็นสมุนไพรที่มีสรรพคุณในด้านการรักษาโรคและสามารถใช้เป็นยาบำรุงร่างกาย โดยชาวจีนมีตำราสมุนไพรที่มีชื่อว่า เป็นเฉาแก้งมู่ (本草綱目) ที่ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของน้ำผึ้งทางด้านการรักษาโรคและการบำรุงร่างกายไว้ว่า น้ำผึ้งสามารถขับร้อน บำรุงส่วนกลาง (ม้ามและกระเพาะอาหาร) ช่วยขับพิษ รักษาแผล แก่ปวด แก่ไอ ลดความแห้ง เพิ่มความชุ่มชื้น (Wannawibool, 1999, pp.23-24)

นอกจากการนำน้ำผึ้งมาปรุงรสหวาน รักษาโรค และบำรุงร่างกายแล้ว ชาวจีนยังใช้น้ำผึ้งในการกระสายยา และในตำราแพทย์แผนจีนยังมีการกล่าวถึงการนำน้ำผึ้งมาเป็นส่วนผสมในการทำยาลูกกลอนเช่นเดียวกับการแพทย์แผนไทยอีกด้วย (Department of Thai Traditional and Alternative Medicine , 2008, pp.26 - 42)

ถือได้ว่าวัฒนธรรมของไทยและจีนนั้นมีการใช้น้ำผึ้งที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งการใช้น้ำผึ้งของไทยและจีนนั้นจัดเป็นวิถีชีวิตที่มีการสืบทอดเป็นภูมิปัญญามาตั้งแต่ในอดีตกาลจนถึงปัจจุบัน โดยลักษณะการใช้น้ำผึ้งของทั้งไทยและจีนนั้นต่างก็มีจุดเด่นและมีบางส่วนที่คล้ายคลึงกัน เช่น การนำน้ำผึ้งมารักษาโรค บำรุงร่างกาย ใช้กระสายยา และการใช้น้ำผึ้งมาเป็นส่วนผสมของยาลูกกลอน เป็นต้น การศึกษาวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันจะก่อให้เกิดความเข้าใจในความเหมือนและความต่างระหว่างวัฒนธรรม อีกทั้งยังสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเปรียบเทียบและนำจุดเด่นของแต่ละวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับวัฒนธรรมของตนได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้น้ำผึ้งในวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในเรื่องการใช้น้ำผึ้งในวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีน โดยคัดเลือกจากหนังสือจำนวน 8 เล่มหลัก ดังนี้

1. หนังสือ “ผึ้งและน้ำผึ้ง” โดย สิริวัฒน์ วงษ์ศิริ
2. พจนานุกรมสุภาษิต คำพังเพย สำนวนโวหาร โดย กองเทพ เคลือบพณิชกุล
3. วารสารเกษตรกรรม ธรรมชาติของกรมวิชาการเกษตรกองกัญและสัตววิทยาดับที่ 8 ในคอลัมน์ “แกะรอยแหล่งน้ำผึ้งในประเทศไทย” โดย กองกัญและสัตววิทยา
4. วารสารหมอชาวบ้าน ฉบับเดือนเมษายน ปี 2552 ในคอลัมน์ “น้ำผึ้ง ตามศาสตร์แพทย์แผนจีน” โดย วิหวัฑ วัฒนาวิบูล
5. หนังสือ “คัมภีร์ยาสมุนไพรตำรับหมอพร กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์” โดย ธรรมนิตย์ ชำนาญ
6. หนังสือ “เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้” โดย ถาวร สิกขโกศล
7. หนังสือ “ประเพณีท้องถิ่น” โดย เจริญ ตันมหาพราน
8. หนังสือ “อยุธยา” โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเฉพาะเรื่องการใช้น้ำผึ้งในวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีน ในด้านภาษาด้านการเกษตร ด้านการแพทย์ ด้านประเพณี และด้านประวัติศาสตร์

ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตั้งแต่วันที่เดือนพฤษภาคม พ.ศ 2563 - พฤศจิกายน พ.ศ 2563

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเนื้อหาด้านวัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้น้ำผึ้งของชาวไทย และชาวจีนในเอกสารและงานวิจัยต่างๆ
2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. วิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการใช้น้ำผึ้งของชาวไทยและชาวจีน
4. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับน้ำผึ้งในวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมจีน พบว่า น้ำผึ้งปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมไทยและจีน เช่น วัฒนธรรมด้านภาษาในเรื่องสำนวน วัฒนธรรมด้านการเกษตร วัฒนธรรมด้านการรักษาโรค วัฒนธรรมด้านประเพณี และวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับตำนานเรื่องเล่าในประวัติศาสตร์ พบว่า วัฒนธรรมไทยและจีนที่เกี่ยวกับน้ำผึ้งมีความคล้ายคลึงกันในหลายด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. น้ำผึ้งกับสำนวน

ในภาษาไทยมีการนำคำว่า “น้ำผึ้ง” มาใช้เป็นสำนวนมากมาย เช่น สำนวนไทย “น้ำผึ้งเดือนห้า” ที่หมายถึง คนที่มีเสียงหวานไพเราะ โดยสำนวนนี้มีที่มาจากวัฒนธรรมของคนไทยในการเลือกใช้น้ำผึ้ง เพราะน้ำผึ้งที่เก็บจากเดือนห้า (เดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน ตามปฏิทินจันทรคติของไทย) จะเป็นน้ำผึ้งที่มีคุณภาพ และหวานที่สุด เนื่องจากช่วงเดือนดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่อากาศมีความชื้นต่ำป่ามีความอุดมสมบูรณ์ และมีดอกไม้บานมาก และยังมีสำนวน “น้ำผึ้งขม” ซึ่งหมายถึง ความรักที่หวานชื่นกลับกลายเป็นความเกลียดชัง ยกตัวอย่างเช่น หลังจากแต่งงานไปไม่นาน ด้วยทัศนคติที่ไม่ตรงกัน จึงทำให้ความรักของคู่แต่งงานแทนที่จะหวานแต่กลับกลายเป็นความรักที่ขมแทน อีกทั้งยังมีสำนวน น้ำผึ้งหยดเดียว ที่หมายถึง เรื่องเล็กน้อยที่อาจกลายเป็นเรื่องใหญ่ (Udomporn, 2004, p.153) และยังมีสำนวน “ปนเหมือนหมึกินผึ้ง” ที่เป็นการเปรียบเทียบถึงอาการของคนที่ปนไปเรื่อย และสำนวน “ซีผึ้งลนไฟ” ที่หมายถึงอาการอ่อนแอลงไปตามสิ่งที่ซีจุก (Kluabpanichkul,

1990, pp.119-123)

ในด้านภาษาจีนนั้น ก็มีสำนวนที่เกี่ยวกับผึ้งที่สอดคล้องกับสำนวนไทย คือสำนวนที่ว่า “口蜜腹剑” (โควมีฟูเจี้ยน) แปลตรงตามตัวอักษรจะตรงกับภาษาไทยว่า ปากเป็นน้ำผึ้ง ใจเป็นดาบ ซึ่งหมายถึง บุคคลที่มีคำพูดกับใจไม่ไปในทางเดียวกัน คือพูดจาดี มีความไพเราะ แต่กลับมีจิตใจโหดร้าย คดโกง หวังปองร้ายผู้อื่น อาจกล่าวได้ว่าปากหวานเหมือนน้ำผึ้ง แต่ใจเข็ดเคือนเหมือนดาบ ซึ่งสำนวนนี้มีความหมายตรงกับสำนวนไทยที่ว่า “ปากหวานกันเปรี้ยว” (Chearbanjongkit, 1999, p.95) สำนวนจีนนี้มีที่มาจากเรื่องเล่าที่ว่า มีเสนาบดีคนหนึ่งในรัชสมัยของจักรพรรดิสวนซงแห่งราชวงศ์ถังที่มีชื่อว่าหลี่หลินผู้ เขาเป็นคนที่มีความสามารถ มักแสดงกิริยานอบน้อมถ่อมตน สุภาพ พูดจาเยือกเย็นสนทนาแต่นิสัยใจคอของเขาที่แท้จริงนั้นเป็นคนโหดร้าย คอยประทุษร้ายคนอื่นอยู่เสมอ ๆ อีกทั้งเขาก็เป็นคนที่ทำงานทุจริตอยู่เสมอ และชอบประจบจักรพรรดิ ดีสนิทกับขันทีและนางสนมที่จักรพรรดิทรงโปรดปราน จึงทำให้เขาดำรงตำแหน่งเสนาบดีได้นานถึง 17 ปี แต่ความชั่วร้ายของเขากลับปิดบังไม่ได้ตลอดไป และผู้คนก็ได้รู้ถึงนิสัยที่แท้จริงของเขา จึงพากันกล่าวลับหลังว่า “ปากเป็นน้ำผึ้งใจเป็นดาบ” (Suwan, 1991, p.55)

ในสำนวนไทยและสำนวนจีนยังมีการใช้คำว่า “น้ำผึ้ง” ในสำนวนที่เหมือนกัน คือสำนวนที่ว่า “น้ำผึ้งพระจันทร์” ซึ่งตรงกับสำนวนจีนคือ “蜜月” (มียู่ว) ที่หมายความถึงการมีความสุขร่วมกันแบบสามีภรรยา ซึ่งสำนวนนี้นั้นมีที่มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “honeymoon” ซึ่งมาจากคำว่า “honey” ที่หมายถึง น้ำผึ้ง หรือจะแปลว่าผู้ที่เป็นที่รักก็ได้ และอีกคำหนึ่งคือคำว่า “moon” ที่มีความหมายว่า พระจันทร์ โดยในวัฒนธรรมของชาวตะวันตกหลังพิธีแต่งงานในวันข้างขึ้นที่มีแสงของดวงจันทร์ เจ้าบ่าวจะให้เจ้าสาวดื่มไวน์น้ำผึ้งหรือเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของน้ำผึ้ง ซึ่งช่วงเวลานี้จะเป็นช่วงเวลาที่คุณ่บ่าวสาวมีความสุขในชีวิตรักของตน (Khaolad, 2004, pp.901-902)

2. น้ำผึ้งกับการอุตสาหกรรม

ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตน้ำผึ้งที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 36 ของโลกและเป็นอันดับที่ 2 ของทวีปเอเชีย เพราะประเทศไทยมีสภาพภูมิอากาศและอุณหภูมิที่เหมาะสม มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการปลูกพืชและเลี้ยงผึ้ง ตลอดจนมีพืชพรรณมากมายที่จะเป็นแหล่งอาหารของผึ้ง ประเทศไทยจึงมีผลิตภัณฑ์ที่ได้จากผึ้งตลอดปี เช่น เกสรผึ้งและนมผึ้งที่นิยมนำมาใช้เป็นอาหารเสริม ไช้ผึ้ง (ขี้ผึ้ง) ที่นิยมนำมาใช้ทำเทียน เครื่องสำอาง

ใช้อุดรอบผนังหรือประตูที่มีรูรั่ว ชันผึ้ง (propolis) ที่นำมาใช้รักษาโรคผิวหนังและเป็น ส่วนผสมของยา เหล็กในผึ้งโดยเอามาใช้รักษาการปวดอักเสบในวงการแพทย์ และน้ำผึ้ง ที่มีคุณสมบัติเป็นอาหารและยารักษาโรคต่าง ๆ (Wongsiri, 1987, pp.8-12)

โดยแหล่งน้ำผึ้งสำคัญของประเทศไทยจะอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย เช่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง เป็นต้น ซึ่งน้ำผึ้งของประเทศไทยนั้น หากแบ่งตามประเภทของดอกไม้ น้ำผึ้งของประเทศไทย มีหลายชนิด เช่น น้ำผึ้งลำไย น้ำผึ้งลิ้นจี่ น้ำผึ้งเงาะ น้ำผึ้งนุ่น น้ำผึ้งมะพร้าว น้ำผึ้งทานตะวัน น้ำผึ้งสาบเสือ น้ำผึ้งยางพารา เป็นต้น โดยน้ำผึ้งที่มีชื่อเสียงของประเทศไทยคือ น้ำผึ้งดอก ลำไย ซึ่งประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตน้ำผึ้งดอกลำไยหลักของโลก แหล่งเก็บน้ำผึ้งลำไยที่สำคัญจะอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และจังหวัดลำปาง น้ำผึ้งชนิดนี้มีรสชาติและกลิ่น ที่เป็นเอกลักษณ์ มีรสที่หวานกำลังพอดี ทำให้เป็นที่ชื่นชอบของประเทศคู่ค้าและเป็นสินค้า ที่มีราคาสูง (Entomology and Zoology Division, 2004, pp.39-41)

จากที่กล่าวมาข้างต้นว่า ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตน้ำผึ้งขนาดใหญ่ การอุตสาหกรรมน้ำผึ้งของประเทศไทยจึงมีมากมายหลายพื้นที่ และมีการผลิตน้ำผึ้งออกมา ขายมากมาย ผลิตกันทั้งน้ำผึ้งของประเทศไทยที่มีชื่อเสียงเช่น น้ำผึ้งสวนจิตรลดา เป็นต้น น้ำผึ้งสวนจิตรลดา นี้ ทางโครงการสวนจิตรลดาได้รับซื้อน้ำผึ้งมาจากเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้ง ทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนำน้ำผึ้งที่ได้มาผ่านกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานสากล เพื่อวางขายตามร้านค้าทั่วไปในรูปแบบผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น แกลลอน พลาสติก ขวด หลอด ซึ่งน้ำผึ้งสวนจิตรลดาในรูปแบบหลอดนี้เป็นสินค้าที่ได้รับความนิยม จากชาวไทยและชาวต่างประเทศสูงสุด (Vajarodaya, 1999, pp.17-75)

ประเทศจีนเป็นประเทศมีเขตพื้นที่ขนาดใหญ่ มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ จึงเหมาะ สำหรับการเพาะปลูกและเลี้ยงผึ้งเช่นเดียวกับประเทศไทย โดยแหล่งผลิตน้ำผึ้งหลักของ ประเทศจีนจะอยู่ในมณฑลเสฉวน เหอเป่ย์ เหอหนาน กานซู กวางซี ซานตง และเจ้อเจียง เนื่องจากสถานที่ดังกล่าวมีความอุดมสมบูรณ์ในด้านพืชพรรณ และยังมีอากาศดี มีฝนตก เป็นประจำ ทำให้มีน้ำผึ้งตลอด 4 ฤดู และยังเป็นน้ำผึ้งที่มีคุณภาพสูง โดยน้ำผึ้งคุณภาพดี ที่สุดคือ “น้ำผึ้งอาป่า” (阿坝蜂蜜) จากเมืองหมาเออร์คัง ในมณฑลเสฉวน ซึ่งน้ำผึ้งอาป่า (阿坝蜂蜜) เป็นน้ำผึ้งที่ได้จากเกสรดอกคัสตาร์ด เนื้อผิวน้ำผึ้งมีความละเอียด มีกลิ่นหอม เป็นธรรมชาติ รสชาติหวานกลมกล่อม และมีความเหลวในอุณหภูมิที่ต่ำ จึงทำให้มีคุณค่าทาง สารอาหารมากมาย และทำให้น้ำผึ้งชนิดนี้มีราคาสูงกว่าน้ำผึ้งจากที่อื่น ๆ ในขณะเดียวกัน

น้ำผึ้งอาป่า (阿坝蜂蜜) ยังเป็นส่วนประกอบในการปรุงยาจีนแบบดั้งเดิม และชาวบ้านบางกลุ่มใช้น้ำผึ้งอาป่ามาเป็นส่วนผสมของซุบสมุนไพรจีนอีกด้วย

3. น้ำผึ้งกับการรักษาโรค

น้ำผึ้งนั้นมีสรรพคุณเป็นยา ซึ่งในตำราแพทย์แผนไทยได้กล่าวถึงสรรพคุณที่มากมายของน้ำผึ้งในด้านการรักษาโรคว่า น้ำผึ้งสามารถใช้รักษาโรคได้ทั้งภายในและภายนอก การรักษาโรคภายใน เช่น ช่วยบรรเทาอาการท้องผูก แก้อาเจียน แก้อหวน แก้อะเสบ ช่วยเป็นยาระบาย และการรักษาโรคภายนอก เช่นการรักษาแผลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็แผลสด แผลเปื่อย แผลไฟไหม้ แผลที่เกิดจากความร้อน บาดแผลกดทับ และแผลจากโรคเบาหวาน เป็นต้น นอกจากการใช้น้ำผึ้งในการรักษาโรคแล้ว น้ำผึ้งยังสามารถใช้เพื่อบำรุงกำลัง และเป็นยาอายุวัฒนะได้อีกด้วย (Dahlan, 2013, p.71)

การนำน้ำผึ้งมาใช้รักษาโรคต่าง ๆ จะมีปรากฏอยู่ตามตำราแพทย์แผนไทยทั่วไป ตัวอย่างเช่น ในคัมภีร์ยาสมุนไพรไทยของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ได้มีการกล่าวถึง การนำน้ำผึ้งมาใช้รักษาโรคเบาหวาน โดยนำน้ำผึ้งและน้ำส้มสายชูอย่างละ 2 ช้อนกามาผสมกับเกลือป่นเล็กน้อยและน้ำอุ่น 1 แก้ว ต้มก่อนนอนทุกคืน น้ำตาลในเลือดจะลดลงภายใน 7 วัน และหากรับประทานติดต่อกันเป็นเวลา 1 ปี โรคเบาหวานจะหายขาด (Chamnan, 2009, p.67)

ภาพที่ 1 คัมภีร์ยาสมุนไพรไทยของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์
ที่มา: The elixir of Dr. Porn (2014)

สำหรับในตำราแพทย์แผนจีนก็ได้มีการกล่าวถึงการนำน้ำผึ้งมารักษาโรค โดย หลี่ซือเจิน (李时珍) ผู้ได้รับการยกย่องเป็นบิดาแห่งการแพทย์จีน ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของ น้ำผึ้งไว้ว่า น้ำผึ้งสามารถขับร้อน บำรุงกระเพาะอาหารและม้าม ขับพิษรักษาแผล ลดอาการ ไอ และแก้ปวดได้ ตัวอย่างการนำน้ำผึ้งมารักษาโรคในตำราแพทย์แผนจีน เช่น การนำน้ำผึ้ง มาผัดกับชะเอมเทศ เพื่อบำรุงม้ามและกระเพาะอาหาร เสริมพลังซึ่งเพื่อให้ชีพจรเต้นอยู่ใน สภาพปกติ โดยวิธีการปรุงยาเริ่มจาก นำน้ำผึ้งแท้บริสุทธิ์มาต้มพร้อมกับชะเอมเทศและหมัก ไว้สักครู่ จากนั้นนำไปผัดจนชะเอมเทศมีสีเหลืองเข้มและเหนียวติดมือ จึงนำมารับประทาน ได้ (Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, 2008, pp.95-96)

นอกจากการนำน้ำผึ้งมาใช้รับประทานเพื่อรักษาโรคโดยตรงแล้ว คุณสมบัติเด่นอีก อย่างหนึ่งของน้ำผึ้งคือ การเป็นตัวช่วยในการกระสายยา ประโยชน์ของการกระสายยาก็คือ เพื่อให้กลืนยาได้ง่าย เพื่อเพิ่มฤทธิ์ยาให้ตรงกับโรค และยังเป็นการช่วยระงับโรคแทรกซ้อน ต่าง ๆ ด้วย ซึ่งการนำน้ำผึ้งมากระสายยานี้ได้ปรากฏในตำราแพทย์แผนไทย เช่น ตำรา วรโยคสาร ตำราโอสถพระนารายณ์ว่า น้ำผึ้งมีรสหวานปนฝาด ช่วยทำให้ยามีสชาติดีขึ้น ได้โดยการนำน้ำผึ้งมาผสมผงยาเพื่อปั้นเป็นยาลูกกลอน ซึ่งการนำน้ำผึ้งมาเป็นส่วนผสมใน การทำเป็นยาลูกกลอนนี้มีในวัฒนธรรมจีนด้วยเช่นกัน ดังปรากฏในตำราที่ชื่อว่า “เป็นเฉ่ว กังมู่ (本草纲目)” (Wannawibool, 2009, pp.23-24).

ภาพที่ 2 หลี่ซือเจิน บิดาแห่งการแพทย์จีน
ที่มา: Pom-In (2018)

4. น้ำผึ้งกับประเพณี

ในประเทศไทยได้มีการใช้น้ำผึ้งเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบประเพณี ดังเช่น ในประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งซึ่งเป็นประเพณีปฏิบัติกันเป็นประจำอยู่ทุกปีในวันพระขึ้น 15 เดือน 10 ที่จังหวัดในภาคกลางของประเทศไทย เช่น จังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี นครปฐม สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เป็นต้น ซึ่งประเพณีดังกล่าวมีเรื่องเล่าเป็นตำนานว่า การตักบาตรน้ำผึ้งเกิดขึ้นในสมัยที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงเลิกบำเพ็ญทุกขกิริยา แต่พระวรกายยังไม่แข็งแรงดังเดิม นางสุชาดาจึงนำข้าวมธุปายาส ซึ่งเป็นข้าวที่หุงผสมน้ำผึ้งมาถวาย ก็ปรากฏว่าพระพลานามัยของพระองค์ก็กลับมาแข็งแรงอย่างรวดเร็วจนตรัสรู้ได้ในที่สุด น้ำผึ้งจึงถือว่าเป็นยารักษาโรคและบำรุงร่างกาย ด้วยเหตุนี้การตักบาตรน้ำผึ้งจึงเป็นการถวายเภสัชทานเพื่อบำรุงแก่พระภิกษุสงฆ์ และมีการได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาและยึดถือปฏิบัติเป็นประเพณีเรื่อยมา โดยการตักบาตรน้ำผึ้งนั้นจะจัดพิธีขึ้นที่ศาลาวัด ในขณะที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์อยู่นั้น ชาวบ้านก็จะนำน้ำผึ้งมาใส่บาตรและยังมีการนำน้ำตาลใส่ในจาน โดยจะวางคู่กับบาตร ส่วนอาหารคาวหวานจะวางแยกไว้อีกทางด้านหนึ่ง และในประเพณีนี้ จะมีอาหารพิเศษที่พุทธศาสนิกชนนำมาใส่บาตรได้แก่ ข้าวต้มมัด ข้าวต้มลูกกลูก ข้าวต้มลูกโยน เป็นต้น (Tanmahaphran, 1995, pp.95-107)

ภาพที่ 3 ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง
ที่มา: Krishnasuvarna (2017)

สำหรับประเพณีจีนแล้ว น้ำผึ้งก็เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีเสี่ยวเหนียน (小年) ในประเทศจีน ประเพณีนี้จะจัดขึ้นในวันขึ้น 23 ค่ำเดือน 12 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน ในวันพิธีชาวจีนจะบูชาเทพเจ้าห้องครัว หรือเทพเจ้าเตาไฟ (灶神) ด้วยม้ากระดาษ โดยจะเอาติดไว้หน้าเตาไฟเพื่อให้ท่านใช้เป็นพาหนะขึ้นสวรรค์ และของเซ่นไหว้จะเน้นไปทางของที่มีรสหวาน เช่น น้ำผึ้ง ชาวจีนจะนำเครื่องเซ่นดังกล่าวนำมาลนไฟจนละลายแล้วนำไปป้ายที่ปากของเทพเตา เพราะชาวจีนเชื่อว่าในวันนี้เทพเตาจะนำเรื่องในบ้านไปรายงานแก่องค์เง็กเซียนฮ่องเต้ที่อยู่บนสวรรค์ หากบ้านไหนทำความดีก็จะได้รับพรตลอดปี ชาวบ้านมีความเชื่อว่าน้ำผึ้งซึ่งเป็นสิ่งที่หวานจะทำให้เทพเตาปากหวาน พูดแต่สิ่งดี ๆ ให้กับครอบครัวของตน และเทพเจ้าเตาจะกลับมาในโลกมนุษย์อีกครั้งในวันสิ้นปีต่อเข้าวันปีใหม่ ทุกบ้านจะต้อนรับโดยการจุดธูปเทียนและติดรูปเทพเจ้าเตารูปใหม่ (Sikkhakoson, 2014, pp.143-144)

ภาพที่ 4 เทพเจ้าเตา

ที่มา: Po-Jeh-Geng-Shrine (2018)

5. น้ำผึ้งกับตำนานเรื่องเล่า

ประเทศไทยมีวิถีชีวิตที่มีความสืบเนื่องกันมาตั้งแต่ในอดีต จึงเกิดตำนานเรื่องเล่าต่าง ๆ มากมาย ดังเช่น ตำนานของเจ้าชายสายน้ำผึ้งและพระนางสร้อยดอกหมาก ตำนานดังกล่าวเป็นตำนานการสร้างวัด พนัญเชิงแห่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือในอดีตเรียกว่า วัดพระนางเชิง ซึ่งภายในวัด พนัญเชิงนี้มีอาคารสถาปัตยกรรมจีนขนาดเล็กประดิษฐาน

อยู่ ชาวบ้านเรียกว่า “ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก” โดยเรื่องของแม่สร้อยดอกหมากนี้อิงอยู่กับตำนานพงศาวดารเหนือของประเทศจีนที่กล่าวกันว่า พระนางสร้อยดอกหมากเป็นธิดาของพระเจ้ากรุงจีนที่เกิดจากจันทน์หมาก ต่อมาพระเจ้ากรุงจีนได้ประทานนางให้กษัตริย์ขอยุทธยาที่มีพระนามว่าพระเจ้าสายน้ำผึ้ง โดยขบวนพยุหยาตราของพระนางสร้อยดอกหมากเสด็จมาทางชลมารคอย่างใหญ่โต แต่พระนางก็กลับไม่ได้รับการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติจากเจ้าชายสายน้ำผึ้ง ทำให้พระนางน้อยพระทัยจึงกลั่นลมหายใจจนสิ้นพระชนม์ไป พระเจ้าสายน้ำผึ้งจึงพระราชทานเพลิงศพแล้วตั้งศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมากให้ ณ ที่แห่งนี้ ซึ่งศาลนี้เป็นที่ที่ได้รับความเคารพนับถือจากชาวไทยและชาวจีน เพราะมีความเชื่อว่าเจ้าแม่สร้อยดอกหมากสามารถประทานพรให้ผู้ที่มากราบไหว้สมปรารถนาทุกประการ และน้ำผึ้งก็เป็นส่วนหนึ่งของตำนานนี้ เพราะน้ำผึ้งเป็นที่มาของการตั้งชื่อ “เจ้าชายสายน้ำผึ้ง” ดังเรื่องเล่าในตำนานตอนหนึ่งว่า เมื่อพระเจ้ากรุงไทย (พระนามเดิมของเจ้าชายสายน้ำผึ้ง) ได้ล่องเรือในขณะที่น้ำขึ้น และได้ทอดพระเนตรเห็นรังผึ้งขนาดใหญ่ที่โบสถ์ จึงดำริว่า ถ้าพระองค์จะได้ปกครองเมือง ก็ขอให้น้ำผึ้งหยดลงมายกเรือขึ้นไปที่กำลังแวงแก้วของโบสถ์ และเมื่อตรัสจบน้ำผึ้งก็หยดลงมาเป็นสายแล้วยกเรือขึ้นไปทันที หลังจากนั้นพระองค์ก็ได้พระราชทานนามว่า “เจ้าชายสายน้ำผึ้ง” (Kasetsiri, 2018, p.71)

ภาพที่ 5 รูปปั้นเจ้าแม่สร้อยดอกหมากที่วัดพญานาคราช
ที่มา: พลอยปลั่ง อุปพรพงศ์ (ถ่ายเมื่อ 12 มิถุนายน 2563)

ในประเทศจีนก็มีตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับน้ำผึ้งด้วยเช่นกัน ดังเช่นตำนานความรักของ สือตุน (石墩) นักล่าสัตว์ที่มีฝีมือดีคนหนึ่ง กับ มู่เหมียว (木苗) หญิงสาวชาวบ้าน ทั้งสองถูกบังคับให้แต่งงานกัน จึงทำให้ทั้งคู่ไม่มีความสุขในชีวิตของการแต่งงานเพราะขาดความเป็นอิสระ ทั้งคู่จึงคิดที่จะหนีไปจากกัน ดังนั้น สือตุน (石墩) และ มู่เหมียว (木苗) ต่างฝ่ายต่างก็ได้หนีออกจากบ้าน และได้เดินพลัดหลงเข้าไปในป่าทั้งคู่ แต่ทั้งคู่ก็กลับได้เจอกันในป่าอีกครั้ง ท่ามกลางความอันตรายที่อยู่ในป่า ทั้งสองจึงได้ตัดสินใจเดินทางร่วมกัน แต่โชคร้ายกลับเดินไปเจอรังผึ้งขนาดใหญ่และถูกรุมต่อย ทั้งสองรีบก่อไฟเพื่อไล่ฝูงผึ้ง และเมื่อไล่ฝูงผึ้งสำเร็จแล้วที่รังผึ้งก็มีของเหลวที่มีกลิ่นหอมไหลออกมา สือตุน (石墩) จึงได้ลองชิมดูก็พบว่าของเหลวที่ไหลออกมาจากรังผึ้งนั้นมีรสชาติหอมหวาน และทั้งสองก็ได้ดื่มน้ำผึ้งและผลไม้ป่าเพื่อประทังชีวิต และต่างก็ค่อย ๆ รู้สึกได้ถึงความรักความผูกพันที่มีต่อกัน ทั้งสองจึงได้ครองรักกันตลอดไป ซึ่งตำนานดังกล่าวถือว่าเป็นตำนานของการดื่มน้ำผึ้งพระจันทร์ของชาวจีนอีกด้วย

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า ทั้งประเทศไทยและจีนต่างก็มีวัฒนธรรมเกี่ยวกับน้ำผึ้งที่ไม่แตกต่างกันมาก ทั้งในเรื่องการใช้คำว่า “น้ำผึ้ง” ในสำนวนที่สื่อความหมายแทนความหวาน ทั้งเรื่องการเกษตรกรรมที่เกี่ยวน้ำผึ้ง ซึ่งทั้งประเทศไทยและจีนต่างก็มีน้ำผึ้งที่มีลักษณะเด่นในภูมิภาคของตนเอาไว้เพื่อใช้บริโภคเองและจัดจำหน่าย อีกทั้งคนไทยและจีนยังมีวัฒนธรรมในการนำน้ำผึ้งมารักษาโรคในวิธีที่ไม่ต่างกันนัก เช่น การนำน้ำผึ้งมาบริโภคโดยตรงเพื่อรักษาโรคภายในและภายนอก รวมถึงยังมีการใช้น้ำผึ้งมาผสมผงยาและนำมาปั้นเป็นยาลูกกลอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเย็นจิตร เตชะดำรงศิลป์ (Taechadumringslip, 2008, pp.24-25) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้น้ำผึ้งในทางการแพทย์ของไทยและจีน ผลปรากฏว่า ในประเทศไทยและประเทศจีนมีการใช้น้ำผึ้งเพื่อเป็นส่วนผสมของการปรุงยาที่คล้ายคลึงกัน เช่น การนำน้ำผึ้งมาเป็นส่วนผสมของการทำยาลูกกลอน เพราะน้ำผึ้งมีความหนืดจึงทำให้ตัวยาเกาะกันเป็นก้อน อีกทั้งน้ำผึ้งยังมีรสหวานช่วยให้รับประทานยาได้ง่ายขึ้น และในด้านประเพณีต่าง ๆ ซึ่งทั้งชาวไทยและชาวจีนต่างก็ใช้น้ำผึ้งเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบประเพณี เช่น ประเพณีเสี่ยวเหนียน (小年) ของจีนและประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งของไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิศักดิ์ คำพูน (Khamphu, 2020, p.641) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี

ตักบาตรน้ำผึ้งชุมชนมอญบ้านหนองคู่ ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดชัยภูมิ ผลปรากฏว่า ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งเป็นประเพณีที่แสดงอัตลักษณ์ของความเป็นไทย เพราะประเพณีนี้มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของไทยที่ว่าการถวายน้ำผึ้งแด่พระภิกษุสงฆ์ ถือเป็นกรถวายเภสัชทาน เพราะน้ำผึ้งมีคุณสมบัติเป็นยารักษาโรค และยังมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับน้ำผึ้งที่ปรากฏขึ้นในตำนานไทยและจีน ซึ่งส่วนมากจะเป็นตำนานที่เกี่ยวกับความรักทั้งสิ้น ดังเช่น ตำนานเรื่องเล่าของพระนางสร้อยดอกหมากและเจ้าชายสายน้ำผึ้ง หรือจะเป็นตำนานรักของสือตุนและมู่เมี่ยวที่จัดว่าเป็นตำนานการตีมน้ำผึ้งพระจันทร์ของประเทศจีนด้วย และจากการศึกษาวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับน้ำผึ้งของไทยและจีน ผลปรากฏว่าทั้งคนไทยและคนจีนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับน้ำผึ้งมาตั้งแต่ในอดีตทั้งในด้านการดำเนินชีวิต สังคม และความเชื่อ ที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของประเทศของตน ดังนั้น การศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับน้ำผึ้งของไทยและจีน จะทำให้ชาวไทยและชาวจีนเข้าใจถึงความเป็นมาและวิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับน้ำผึ้งของประเทศไทยและของประเทศของตน อันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจในความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรม และนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกันอีกด้วย

References

- Chamnarn, T. (2009). **Khamphi ya samunphrai tamrap mo phon kromluang chumphon khet udom sak** (in Thai) [Textbook on herbal medicine of healer Phon Kromluang Chumphonkhet Udomsak]. Bangkok: Thai Quality Book.
- Dahlan, W. (2013). **Kan phaet wa duai namphueng** (in Thai) [Medicine on honey]. **Nation weekend**, 22 (1108), 71.
- Department of Thai Traditional and Alternative Medicine. (2008). **Khumue kan chai samunphrai thai - chin** (in Thai) [Handbook of Thai-Chinese herbal medicine]. Bangkok: The War Veterans Organization of Thailand.

- Dhanvarajor, R. (1998). **Kansueksa kham nai sila charuek lak thi 1 khong phokhun ramkhamhaeng** (in Thai) [A phonological study of stone Inscription No. 1 of King Ramkhamheang]. Bangkok: Thammasat University Press.
- Department of Agriculture, Entomology and Zoology Division. (2004). **Kaeroi laeng namphueng nai prathet thai** (in Thai) [Tracing of honey resource in Thailand]. **Kasertakam Thammachad**, 8 (9), 39-41.
- Historical Society. (1978). **Sila charuek sukhothai lak thi 2 charuek wat si chum** (in Thai) [Stone inscription No. 2 of Wat Sichum]. Bangkok: BFI Press.
- Hongwiwat, T. (1999). **Ru ti ma aharn aroi** (in Thai) [Discovering origin of delicious food]. Bangkok: Saengdat.
- Khamphu, S. (2020). **Kan anurak lae suep san prapheni takbat namphueng chumchon mon ban nong du tambon banruean amphoe pa sang changwat lamphun** (in Thai) [Conservation and continuation of Nongdoo Mon community's honey offering tradition to the monks, Ban Rean sub-district, Pasang district, Lamphun province]. **Proceeding of the 5th National Conference**, Ubonratchathani.
- Kasetsiri, C. (2003). **Ayutthaya** (in Thai) [Discovering Ayutthaya]. Bangkok: Toyota Foundation Thailand.
- Khaolad, N. (1994). **Suphasit lae kham phangphoei** (in Thai) [Proverb and maxim]. Bangkok: Sukaparbjai.
- King Rama IV. (2012). **Phraborom rat niphon nai ratchakan thi 4 bathon khon rueang rammakian** (in Thai) [Dramatic work of King Rama IV: Ramakian]. Nonthaburi: Original Press.

- Kluabpanichkul, K. (1990). **Photchananukrom suphasit kham phangphoei samnuan wohan** (in Thai) [Dictionary of proverb, maxim, idiom, and aphorism]. Bangkok: Aksornwatthana.
- Krishnasuvarna, A. (2017, September 7). **Mon Studies** [Facebook]. Retrieved from <https://www.facebook.com/RamannMon/posts/1621870431221136/>
- Panyananthapikkhu. (1993). **Phutthaprawat** (in Thai) [Buddha's biography]. Bangkok: Thammasapha.
- Paramanuchitchinorot, H.R.H. Supreme Patriarch. (1990). **Wannakhadi maha wetsandonchadok chabapthetmahachat 13 kan** (in Thai) [Literature of Mahavessatarajataka: version of 13 chapters of Mahachat sermon] Bangkok: Monastery Library Foundation Project.
- Phasuphong, C. (2002). **Photchananukrom samnuan thai - chin** (in Thai) [Dictionary of Thai-Chinese idiom]. Bangkok: Phukanchen.
- Po-Jeh-Geng-Shrine. (2018, December 9). **History of the fire gods** [Facebook]. Retrieved from <https://www.facebook.com/pojehgengsatun/photos/>
- Pom-In, P. (2018, October 23). **Chinese god** [Facebook]. Retrieved from <https://www.facebook.com/363415133996355/posts/743644412640090/>
- Royal Institute. (2003). **Photchananukrom chabap ratchabandit tayasathan phoso song phan haroi hasipsi** (in Thai) [Royal institute dictionary A.D. 1999]. Bangkok: Nanmeebooks.
- Sikkhakoson, T. (2014). **Thetsakan chin lae kan sen wai** (in Thai) [Chinese festival and oblation]. Bangkok: Mitichon Press.
- S. Plainoi. (2003). **Reng rao chao krung kao** (in Thai) [Tale of resident of old capital]. Bangkok: Satapornbooks.
- S. Suwan. (1991). **Sam nuan thai** (in Thai) [Thai idiom]. Bangkok: Sukhaphapchai.

- Taechadumrongsip. (2008). **Khumue kan chai samunphrai thai - chin** (in Thai) [Handbook of Thai-Chinese herbal medicine]. Bangkok: The War Veterans Organization of Thailand.
- Tanmahaphran, C. (1995). **Prapheni thongthin** (in Thai) [Local tradition]. Bangkok: Saengdaet.
- The elixir of Dr. Porn. (2014, August 23). **Who is not sick, raise your hand** [Facebook]. Retrieved from <https://m.facebook.com/nosickhandup/photos/a.290210601082/10152586471096083/?type=3>
- Udomporn, E. (2004). **2000 upama upamai** (in Thai) [2000 varieties of simile]. Bangkok: Phattanasuksa.
- Vajarodaya, K. (1999). **Khrongkan suan phra-ong suan chittralada** (in Thai) [Royal Chitralada Projects] (2nd ed.). Bangkok: n.p.
- Wannawibool, B. (2009). **Namphueng tam sat phaet phaen chin** (in Thai) [Honey in Chinese traditional medicine]. **Thai health book**, 31 (360), 23 – 24.
- Wongsiri, S. (1987). **Phueng lae namphueng** (in Thai) [Bee and honey]. Bangkok: Suksapanpanich.